

Q. K. 513, 25.
A. N. II, 409.
h. 75, 24.

(X 1853635)

II a
678

Q. D. B. V.

DE

PRIVILEGIIS
LITERATORUM

IN GENTE HEBRAEA,
IN ACADEMIA VITEMBERGENSI

Publice disferent

PRAESES

M. JO. LEONHARDVS
LENZIUS,

Marcobreita - Francus,

&

RESPONDENS

AVGVSTVS MÜLLER,

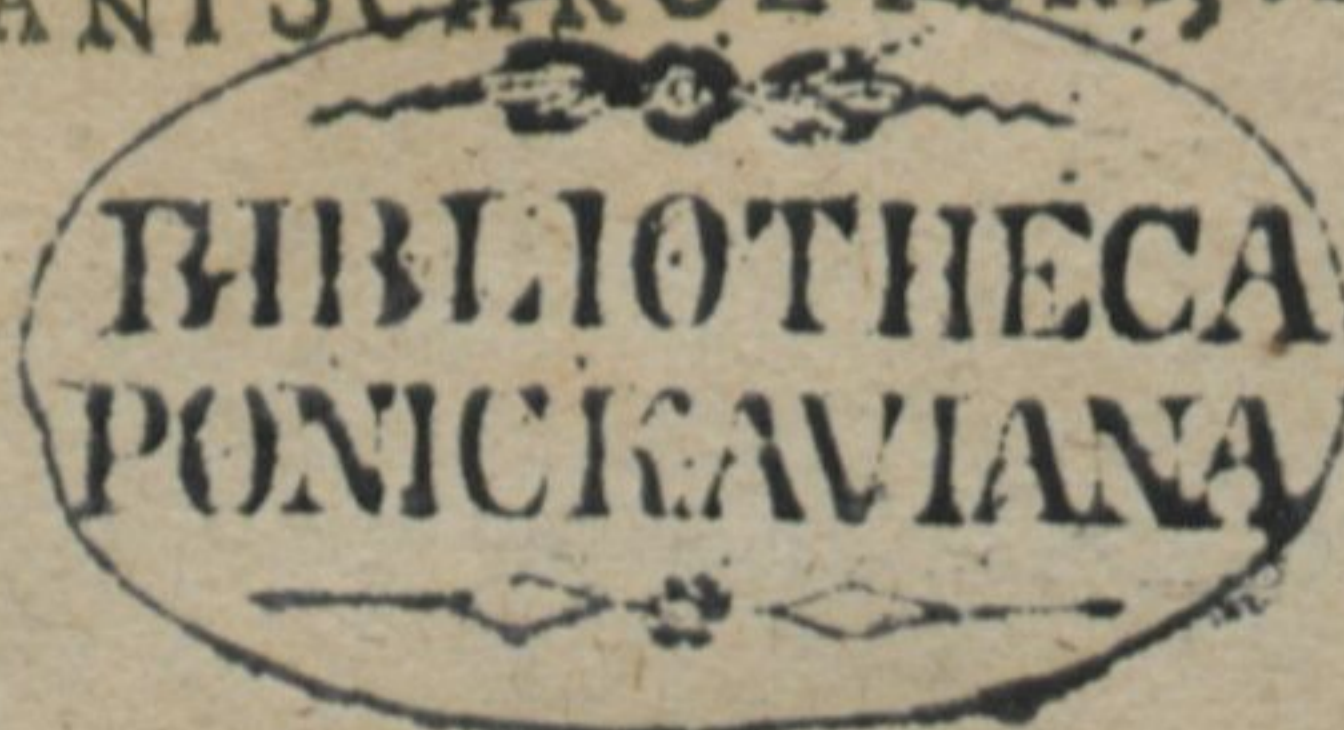
Meuro Saxo,

In Auditorio Minori,

Die XXIX. Maji Anno c 13 13 CC.

VITEMBERGAE,

Prelo CHRISTIANI SCHRÖDTERI, Acad. Typ.

ששג

In qua gens literatorum nomen in pretio habuit, & viros rerum divinarum pariter & humanarum scientia florentes praemiis honoribusque amplissimis decoravit, Judaeorum certe natio id sedulo semperque egit, ut virtuti, qua nihil formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius praemia tribuerentur, quae maxima ab hominibus dari possent, ejusque studiosi fructus laborum gravissimorum dulcissimos consequerentur, ac voluptatibus, quae illecebrae turpitudinis, capti ab his abducerentur, & ad virtutis studium inflammarentur. Quo nomine maximam laudem merita est, fecitque, ut vanis cupiditatibus spretis plurimi virtutem bonasque literas colerent, simul ac totos se eorum Republicae darent, neque committerent unquam, ut haec caperet quid detrimenti. Hic eorum homines eruditos honorandi & ceteris anteponendi laudabilis mos me adduxit, ut ex illorum monumentis, quae ad eruditorum dignitatem pertinere mihi videbantur, in praesenti exponerem, & quibus privilegiiis muniti fuerint, Disputatione publica declararem.

A 2

Th.

Th. I.

Literati a Regibus maxime honora- bantur.

Ptolemaeum Philadelphum Aegypti Regem viros li-
teris doctrinaque praestantes maximi fecisse, ac Strato-
nem Philosophum, doctorem suum ita suspexisse, ut ne-
mine unquam magis sit admiratus, remque ejus fami-
liarem multis muneribus auxisse, rerum gestarum scri-
ptores memoriae prodiderunt. Pari si non honore ma-
jori Judaeorum Reges non suos tantum praeceptores, sed
omnes & singulos in humanitatis ac literarum studiis
versantes sunt prosecuti, cumque conveniendi aditum
petebant, benevole libenterque mox admittebantur.
Quos aequae ac consilii magni Senatores adductos Rex ita
venerabatur, ut confestim de solio regio surgeret, & il-
los dein ad latus suum collocaret. Hac de re certiores
nos facit *R. Moses Aegyptius* gravissimus scriptor (de quo
nihil tam magnifice dici posse, quin id virtus superet e-
jus *Petrus Cunaeus* alicubi ait:) ita in *Tract. מלכים cap.*
II. §. 5. scribens: וכן מצוה על המלך לכבד לומרי
תורה וכשיכנסו לפניו סנהדרין וחכמי ישראל יעמד
בצדו וישיבם לפניו *Pariter Legis studiosos Regi*
honorare incumbit; cumque Senatores vel ex Israëlitis sa-
pientes eum conveniunt, surgat coram illis, neque non ad
latus suum collocet. Ibidem *Assam* Regem Judae laudat
Maimonides, quod praesenti studioso de throno surrexe-
rit, eumque osculo exceperit, atque Doctoris vel Magi-
stri nomine compellarit. Eodem instituto *Josaphat* Re-
gem Judae usum fuisse, *Gemara* in *מכות fol. 24. i.* his ver-
bis refert: יהושפט מלך יהודה בשעה שהיה רואה
תלמיד חכם הורה עומד ומחבקו ומנשקו
וקורא

וקורא לו אבי אבי רבי רבי מרי מרי
Cum Josaphat Rex Judae sapientiae studiosum videret, de throno suo surrexit, amplexatus & osculatus est ipsum, vocavitque eum Patrem, Rabbi, Dominum. Hanc consuetudinem a Regis persona abesse oportere, videri posset, cum & ejus dignitati atque gravitati, & in subjectorum animis concitato timori ac venerationi repugnet. Sciendum igitur est, Judaeos in suis scriptis docere, non publice in hominum conspectu, sed privatim, quum se conveniendi potestatem Rex faceret sapientiae Magistris, hunc illis honorem tributum fuisse, *R. Mose l. c.* suffragante: במה רבנים אמורים בזמן שיהיה המלך בביתו לברו הוא ועבריו יעשה זה בצינעה אבל בפרהסיא בפני העם לא יעשה ולא יעמד מפני אדם ולא ידבר רכות ולא יקרא לאדם אלא בשמו *Quomodo hoc intelligendum est* (quando Regem eruditos venerari oportere diximus)? ita nempe accipiendum, quo tempore Rex cum servis suis fuerit in aula privatim hunc morem teneat: verum publice populo praesente intermittat, neque propter ullum hominem surgat, neque cuiquam nimis familiariter colloquatur, neque ullum aliter atque nomine ejus compellet, quo singulis timor sui atque veneratio injiciatur. Confirmant hoc Doctores Gemarici in כתובות fol. 103. 2.

Th. II.

Literatorum causa in Synedrio prius atque aliorum decidebatur.

Tradita Judaeorum diligenter evolventi non obscurum erit, summa aequitate elegantissimoque ordine in judiciis exercendis omnia fuisse instituta, neque facile

A 3

admis-

admissum, quod justitiam evertere aut honestatis decus
contaminare posset. Hinc multis, qui causam coram
synedrio dicerent, praesentibus hunc ordinem modum-
que aequissimum non minus ac pulcherrimum Senato-
res servarunt, ut prius pupillorum, dein viduarum, ac
tertio Literatorum, quam reliquorum hominum litem
dijudicarent, & quod pertineret ad illos, sumerent co-
gitandum faciendumque. Hunc morem *Maimon.* in
היו לפני הריונים *cap. 21. §. 6.* ita descripsit: בעלי דין הרבה מקדימין את דין היתום לדין אלמנה.
ודין אלמנה קודם לדין תלמוד חכם. ודין תלמוד
חכם קודם לדין עם הארץ. ודין האשה קודם לדין
האיש. *Quando multae partes litigantes ad iudices una
venerant, causa pupilli prius disceptabatur, quam viduae:
Viduae vero prius quam literati: Literati prius quam
privati: & feminae prius quam viri.* Confer. quoque
ejus *Tract. תלמוד תורה cap. 6. §. 11.* Si Judex pecu-
nia corruptus, vel alia de causa hunc ordinem servare
nollet, & privatos literatis anteferreret; hi questum ad
eum veniebant, ac his verbis, prout in *Gemar. נדרים
fol. 62. l.* legitur, ut suam causam prius audiret, postu-
labant: צורבנא מרבנן אנא שרו לי תגראי ברישנא:
Doct̄or ego sum, decernite litem meam primo. Id practe-
rea homines eruditi cum paucis habebant commune,
quod, cum in synedrio verba pro se facerent, reliquis
stantibus sedere illis permissum erat, monente *Maim.
loc. cit. §. 4.*

Th. III.

Literati ab operibus publicis faciundis im-
munes erant.

הוי ממעט בעסק
Sapienter a Judæorum Magistris dictum est:

בְּעֵסֶק וְעִסוּק בְּתוֹרָה Quo significabant, rectius sibi
videri, ingenii, quam virium opibus gloriam quaerere,
multumque operae ac studii in discenda lege, parum
in reliquis rebus gerendis sapientiae cultori ponendum
esse. Cum enim vita, qua fruimur, brevis, & tenuis
animi virtus omnibus vacare non permittat, id prae-
ter cetera agendum, quod perpetuo sit nostrum, aeter-
naque cum laude conjunctum: Nam rerum reliquarum
gloria fluxa & fragilis est. Animum igitur, qui magis
quam corpus exercere, ac virtuti se dedere cupit, ab o-
peris publicis, aliisque negotiis & oneribus, quae a sa-
pientiae studio nos avellere queunt, vacuum esse decet.
Hinc in literarum studio occupatos legibus exemptos ab
horum numero & societate Judaei voluerunt, qui rei-
publicae onera ferre atque publicos labores suscipere
tenebantur. Non injucundum erit hoc ex *Maimonide* au-
dire in תלמוד תורה cap. 6. §. 10. scribente: תלמודי
הכמים אינם יוצאין בעצמן לעשות עם כל הקהל
בבנין וחפירה של מדינה וכיוצא בהן כדי שלא
יתבזו בפני עמי הארץ ואין גובין מהן לבנין החומה
ותיקון השערים ושכר השומרים וכיוצא בהן ולא
לתשורת המלך. ואין מחייבים אותן ליתן המס בין
מס שהוא קצוב על בני העיר בין מס שהוא קצוב
על כל איש ואיש *Viri eruditi non egrediuntur ipsi*
cum ceteris reipublicae civibus ad opera publica, ut muni-
tionem & fossas concernentia & his similia, ne illorum
vilescat autoritas apud plebeios; & immunes quoque sunt
ab exactionibus, quae murorum struendorum, portarum
reparandarum, & vigilum solvendorum causa fiunt; nec
tenentur ad honoraria, quae Regi offerri solent; neque
obligantur etiam ad tributa solvenda, sive illa civitati in
genere sive cuique privato incumbant. Nilitur hoc statu-
tum

tum inter alia antiquo illo apophthegmate R. Nechun-
ja, filii Hakkanae, quod legitur in פרקי אבות cap. 3.
§. 5. כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול
ארץ *Quicumque in se recipit jugum
legis, tollunt ab eo jugum regni & jugum viae terrae.*
Per *jugum regni* intelligas tributa publica & honoraria
Regi praestanda, & per *jugum viae terrae* laborem, qui
victui quaerendo impenditur, & conjunctam cum illo
labore sollicitudinem, recte sic *Campegio Vitringa* in *de
Synagoga Vet.* Libro p. 882. exponente.

Th. IV.

Literati in emtionibus & venditionibus pri-
mi erant.

Ne qua res studium legis impediret, aut ejus cultores alio abriperet, prudenter a Judaeis sancitum fuisse accepimus, ut si eruditis, quod venderent vel emerent, esset, nemo prius quicquam commercaretur, vel suas res venum exponeret, quam hi negotiatione defuncti essent, quo domum mox redire, & legis literarumque studio incumbere possent. Testatur id *Maim. loc. cit.*
וכן אם היתה סחורה לתלמיד חכם מניחים אותו למכור תחלה ואין מניחים אחר מבני השוק למכור
הוא *Praeterea si literatus negotiabatur, prius illi, quam aliis in foro mercaturam exercentibus res suas vendere licitum fuit.* Summa hinc cupiditas veterum Judaeorum, & incredibilis amor, quo in legem divinam ferebantur, animadverti facile potest. Ac foret optandum, insisterent hodierni majorum suorum vestigiis, neque nugamentis aliis abduci se paterentur,
sed

sed sedulo considerarent sapiens dictum, quod est in
מרכה תורה מרכה חיים. cap. 2. §. 7. פרקי אבות

Th. V.

Contemnens Sapiensem, etiam mortuum,
devovebatur.

Tria apud Hebraeos devotionis genera dari inter omnes, qui eorum monumenta scrutantur, constare puto, נרוי, חרם, & שמתא dicta, de quibus apud *Buxtorff.* in *Lex. Rabb., Maim. in תורה תלמוד cap. 6. §. 7. מגלה cap. 3.* & in *Gemara* passim legere est. Levissima harum נרוי erat, qua quis ab aliorum societate, etiam uxoris, & domesticorum, triginta dies ad quatuor cubitos segregabatur. Ob viginti quatuor causas hanc poenam fuisse exercitam Talmudici scriptum reliquerunt, quas *Maim. & Buxt. loc. cit.* attulerunt. Has inter sapientum contemptio fuit, de qua *Maim.* ita in *תורה תלמוד cap. 6. §. 12.* disserit: והמבזה את החכם בדברים אפילו לאחר מיתה מנרין אותו בית דין והם מתורין אותו כשיחזור בתשובה. *Qui sapientem contemptui habet, etiam mortuum devotionis, quae נרוי appellatur, poena afficitur a synedrio, quod illam iterum resacrare solet, quando peccator ad frugem redit.* Tam scelestum ac nefarium facinus esse, sapientiae amatores ludibrio exponere, *Maim. loc. cit.* ait, ut propter hoc homines a coelestium animorum coetu sejunctum, perpetuisque cruciatibus addictum iri certo sibi habeat persuasum.

Th. VI.

Literati jejuniorum capiebant initium ac finem faciebant.

B

Quo

Quo instituto Judaeorum gens in jejuniis celebrandis
 usa fuerit, certius cognosci nequit, quam e Talmudicis
 tractatibus super hac re scriptis, atque huic corpori in-
 sertis, simulac e *Maimonidis* de jejuniis libello. quae Ju-
 daei instituere tum quoque solebant, cum tempore con-
 sueto, & commodo nullae pluviae essent demissae. Tria
 vero temporum intervalla, quibus in terra Israelitarum
 plerumque pluere solebat, a Talmudicis enumerantur.
 Primum est tertius dies מרחשון (Octobris) alterum, se-
 ptimus, ac tertium, septimus decimus hujus mensis.
 Si termino hoc elapso nullas terra Israelitarum pluvias
 vidit, eruditi a cibo abstinuerunt, atque ita jejuniorum
 primordium coeperunt. Hoc in *Mischnae* Tr. תעניות
cap. 1. §. 4. sequentibus verbis docetur: הגיע שבעה
 עשר במרחשון ולא ירד גשמים התחילו היחידים
 מתענין שלהם תעניות אוכלין ושותין משחשיכה
 ומותרין במלאכה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל
 ובתשיב השמש *Si jam aderat septimus decimus dies*
Marchesvan, neque tamen ulla descenderat pluvia, tum
tres jejuniorum dies celebrare inchoarunt sapientes, ita ut
ederent & biberent tantum noctu, tumque ipsis licitum es-
set opus quoddam facere, sese lavare, inungere, calceamen-
ta induere, cumque uxore concumbere. Quid per יחורים,
 quae vox singulares proprie significat, intellectum ive-
 rint traditionum Mischnicarum Auctores, *Maim. in Hilc.*
Taan cap. 3. §. 1. innuit: הרי שרנה ירדו להם
 גשמים כל עיקר מתחלת ימות הגשמים אם הגיע
 שבעה עשר במרחשון ולא ירדו גשמים מתחילין
 תלמידי חכמים בלבד להתענות שני וחמישי ושני
 וכל התלמידים דאזוין לכך *Quod si ab initio die-*
rum pluviis opportunorum pluvia prorsus nulla descende-
rit, sique septimus decimus mensis Marchesvan aderit, &
neque

neque tum descenderit, incipiunt sapientes sigillatim je-
 junare, in diebus hebdomadis, secundo, quinto, rursum-
 que secundo sequentis hebdomadis, sunt autem omnes sa-
 pientes ad hoc ipsum negotium apti. Neque minus in
 Gemara de hac ipsa voce disputatur, ubi fol. 10. Tr. תענית
 sapientes intelligendos esse confirmatur: מאן יתיריב
 אמר רב חונא רבנן *Quinam sunt illi singulares?*
Resp. R. Chuna: sapientes sive Magistri. Ulterius in
 Gemara fol. cit. disquiritur de qualitate personae & יחיד
 איזהו יחיד ואיזהו תלמיד יחיד כל hoc modo: כל
 שראוי למנותו פרנס ע"ה הציבור תלמיד כל
 ששואלים אותו דבר הלכה בלמודו ואומר ואפילו
 במסכתא דכלהו *Quisnam est singularis? & quisnam*
est discipulus? Resp. singularis iste recte dicitur, qui a-
ptus est praefici toti caeteri, sive ecclesiae gubernator con-
stitui; discipulus vero, qui rogantibus ipsum rem dubiam
decisam in doctrina ejus, sive Talmude, respondere par-
est, etiamsi quaestio sumeretur de tractatu de sponsalibus,
 qui quam rarissime praelegitur, ut pene inusitatus sit.
 Alii ultima haec verba contrario modo intelligunt, ut
 dici velint heic: non necessum esse, ut תלמיד possit ad
 difficillima in Talmude respondere, sed sufficere si vel
 ex tract. de sponsalibus, ubi facillima decisu continentur,
 quaedam differere noverit. Finem sapientes jejunio-
 rum fecisse auctor est *Maim. loc. cit. § 9.*

Th. VII.

Literati primo loco in Synagogis divinio-
 rem codicem legebant.

Ut attente omnia & ex ordine in Synagogis fierent,
 priscis temporibus judaei sancivere, ut certis diebus at-

que horis sacrum codicem quis praelegeret. A quo munere neminem nisi feminam sejunctam esse voluerunt. Etenim mulieri docendi ac publice diviniore literas praelegendi partes deferre, turpe sibi fore judicarunt. Quod eorum institutum tantum abest ut reprehendendum ut summis potius laudibus efferendum, quandoquidem Paulus Apostolus 1. Cor. 14. 34. Idem in coetu christiano fieri voluit. Neque, si pluribus simul legendi copiam facerent, e re futurum crediderunt, hinc alternis vicibus id fieri, neque nisi unum uno tempore populo biblia praelegere oportere censuerunt. Omnes inter legendum arrectis auribus esse jusserunt, neque ut quis aliud ageret, aut de Synagoga exiret, permiserunt. Cum praelegens erravit, & aliter, quam par fuit, vocem pronunciavit, illam ut repeteret atque corrigeret, rectiusque pronunciaret, injunxerunt. Hoc legendi munere homines eruditi aequae ac alii fungebantur & populo sacras literas proponebant. Quibus id praeterea tributum esse, quod nemini alias contigit, ut primas in legendo tenerent, saepius laudatus *Maim.* in Tr. תפלה cap. 12. §. 18. commemoravit: וכל מי שהוה גדול מחברו בחכמה קודם לקרוא *Qui sapientia alterum praecebat, prior quoque praelegebat.*

Th. VIII.

Juxta literatorum sententiam pronunciabat sacerdos hominem lepra correptum mundum vel immundum.

Leprae, miro inter Judaeos genere morbi, labe non homines tantum, sed aedificia, vestimenta etiam infecta fuisse, sacra aequae ac profana monumenta testantur,
Hacc

Haec efficiebat homines aliorum societate indignos, aedes inhabitabiles, & vestimenta inutilia. Non temere tamen circa hoc negotium quicquam faciendum, neque prius res munda vel immunda pronuntianda, quam probe cognitam illam perspectamque sacerdos, cui huc pertinentia dijudicare incubuit, haberet. Hinc factum quoque est, ut, ne sacerdos lepram inspiciens erraret, non nocturnum tempus, sed diurnum, nec omnes diei horas, sed quasdam leprae contemplandae commodas existimarent. Sique sacerdos, mundane an immunda res declaranda, dubitabat, literatos consulere ac juxta sententiam eorum decernere tenebatur. Fidem hujus rei faciunt traditionum Mischnicarum Auctores *cap. 3. Tr. נגעים §. 1.* אלא כשרים לראות את הנגעים אלא שהטומאה והטהרה בידו כהן אומרים לו אמור טמא והוא אומר טמא אמור טהור והוא אומר טהור *Nemo non hujus rei peritus lepram inspicere potest, nisi quod solius sacerdotis sit, mundum aut immundum aliquem judicare. Sique sacerdos exigua harum verum scientia pollet, & quid faciat, ignorat, hominem literatum consulit, ejusque judicio mundum vel immundum aliquem pronuntiat.* Atque ita Mischnam exponendam & sub אומרים literis deditos intelligendos esse *Maim. cap. 9. §. 2. Tract.* אף על פי שהכל כשרין לראות הנגעים והטהרה תלויה בכהן כיצד כהן שאינו יודע לראות החכם רואה ואומר לו אמור טמא והכהן אומר טמא אמור טהור והכהן אומר טהור הסגור והוא מסגור *Et si quisque lepram potest considerare, nemo tamen nisi sacerdos munditiam vel immunditiam homini adscribit. Cum vero pro eo ac par sit, lepram dijudicare nequit, sapiens & literarum laude florens eam contemplatur, dicitque*

B 3

sacer-

sacerdoti, immundum hunc pronuncia, & facit hoc, vel mundum declara, aut include, & sequitur ejus effatum.

Th. IX.

Literatis alios defendere coram Synedrio fuit permiffum.

Non continuo, qui atrocis postulabatur criminis, iudices olim in gente Hebraea damnabant, sed diu multumque prius omnia perpendebant, quam ferebant sententiam. Reum testium suffragio criminis jam convictum non tamen morti mox adjudicabant, sed in aliud tempus differebant, intereaque bini conveniebant, atque diminuto cibo, vino non gustato, toto die inter se de causa conferebant, & postea demum, quam solcite omnia & circumspicte de facinore admissio secum reputarunt, poenam malefico irrogabant. Hinc, ne temere sanguinem humanum funderent, studiosis permittebant, ut, si quid haberent, quod accusati causae patrocinari vel innocentiam evincere posset, proferrent, ac pro reo facerent verba; quod Pandectae Talmudicae cap. s. §. 4. Tract. סנהדרין edocent: אמר אחר מן התלמודים יש לי לומר עליו זכות מעליו אותו ומושיבין אותו ביניהם ולא הורה יורד משם כל היום כולו אם יש ממש ברבריו שומעין לו

Si quis studiosus, se habere argumenta innocentiae asserit, is ad iudicium evocatus subsellia, inter illos confidet; neque inde descendit toto die: & si quid attulerit, quod momenti alicujus sit, audiunt ipsum. Unde simul apparet, liberalissime atque honorificentissime literarum studiosos tractatos & supra privatorum hominum sortem positos fuisse. Statutis Mischnicis subscribit Maim.

Tr.

Tr. סנהדרין cap. 10. §. 8. Illudque praeterea adjungit,
si solidi quid atque sani dixerit literatus, ad dignitatem
majorem eum eVectum & assessorum synedrii numero
adscriptum fuisse.

Th. X.

Literatus honestissime sepelie- batur.

Laudi olim in gente Ebraea mortuo ducebatur,
quamplurimos habere obitum suum deslentes. Hinc
extitere, qui mercede proposita alios in luctus socia-
tem vocabant, *Maim. in Tr אכל c. 12 §. 1.* referente,
ההספר כבוד המת הוא לפיכך כופין את הירשיים
ליתן שבר המקוננים והמקוננות וסופרין אותן
*Luctus mortuo gloriosus est, idcirco coguntur heredes, mercede
lugentes conducere.* Quando igitur homo literis tin-
ctus naturae debitum reddiderat, ac e corporis vinculis
evolarat, omnes & singulos lacrymis & vestium ruptura
hujus decessum prosequi, nec non in squalore & luctu
esse decebat. Qui vero hoc intermittebat, eum Ju-
daei diu victurum esse negabant: כל המתעצל בהספרו
שׁ חכם אינו מאריך ימים
*Nullus negligens
sapientem lugere suae vitae tempus producit,* ait *Maim loc.
cit.* Quae ad efferendum & sepeliendum pertinebant,
longe aliter fiebant in literatorum funeribus atque ple-
bejorum. Cum illis non occultabant legem, neque
eos de uno pharetro in aliud portabant, neque tecto de-
mittebant, sed per aedium fores efferiebant, utque sum-
matim dicam, nihil quod gloriae atque honori ipsis ef-
se poterat, reliqui faciebant, auctor est *R. Moses Aegy-
ptius loc. cit.*

Ampli.

AK Ta 678

Amplior nobis differendi materia sese offerret, & plura populi Judaici beneficia, quibus literatos sibi devinxerat, commemorarem, nisi angusti, quibus circumscriptus limitibus, longius progredi prohiberent. Et enim cum mutuo ab aliis literati quid accipiebant, literis creditori, se id tempore definito restituros esse, fidem facere non debebant. Qui convitiis literatum proscindere & verbis contumeliosis aggredi conabatur, poenam 35. denariorum aureorum incurrebat. Videntes aliquid nemini in suspicionem veniebant, mundamne an immundam rem offerrent emendam; eos enim neque immunditiei doctrinam ignorare, neque scientes & volentes legem divinam transgressuros esse credebant.

W.D. 17

ML

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8
Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8

KODAK Color Control Patches © The Tiffen Company, 2000

Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White Black
3/Color

[Faint, illegible text from the manuscript page, likely bleed-through from the reverse side.]

siu
tur
dio
que
cap
ma
feci
bor
pub
cap
tos
add
run
exp
tal

